

Warszawa, dn. 20.12.2017 r.

Prof. dr hab. Andrzej Piotr Wiatrak

Uniwersytet Warszawski, Wydział Zarządzania,

Katedra Teorii Organizacji i Zarządzania, Zakład Zarządzania Publicznego

Recenzja pracy doktorskiej Mgr Karola Sołka
pt.: „Oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju
społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa
podkarpackiego”

I. Formalna podstawa recenzji

1. Recenzja rozprawy doktorskiej Pana Mgr Karola Sołka została przygotowana na podstawie decyzji Rady Wydziału Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (uchwały z dnia 28.11.2017 r.) i pisma z dnia 1.12.2017 r. – skierowanego przez Dziekana Wydziału Dr hab. Jarosława Gołębińskiego – prof. SGGW.
2. Dokumentację będącą podstawą oceny otrzymałem 8.12.2017 r.

II. Ocena doboru problematyki badawczej i tematu rozprawy

1. Oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich najlepiej badać w regionach o dużym bezrobociu i niskich dochodach. Przykładem takiego regionu jest województwo podkarpackie, w którym problemy zmian struktury społeczno-gospodarczej obszaru są ważnym narzędziem działań samorządów terytorialnych i polityki wiejskiej. Jednocześnie te zagadnienia – ze względu na problemy do rozwiązania – są ciekawym i aktualnym wyzwaniem dla badań naukowych.
2. Zagadnienia podjęte w pracy mają wobec tego znaczenie poznawcze i aplikacyjne, co podkreślono w celach i hipotezach pracy. Poznanie tych zagad-

nień ma znaczenie dla polityki regionalnej i wiejskiej, a zwłaszcza dotyczącej narzędzi wspierania rozwoju i wyrównywania szans regionom problemowym.

3. Reasumując zainteresowanie badaną problematyką i uczynienia ją przedmiotem rozprawy doktorskiej jest ciekawym wyzwaniem, którego rozwiązanie może być podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych.

III. Ocena celów pracy i hipotez badawczych

1. W pracy przyjęto jeden cel główny i pięć celów szczegółowych oraz tezę i cztery hipotezy.
2. Cel główny określono następująco: „...ocena efektów wsparcia, jakie otrzymało województwo podkarpackie w ramach funduszy Unii Europejskiej i Inicjatyw Wspólnotowych oraz określenie jego wpływu na gospodarczy i społeczny rozwój województwa podkarpackiego z szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich” (s. 19).
3. Z kolei cele szczegółowe przedstawiono w formie pytań badawczych (s. 19), a więc nie są one celami. Określają one jednak zakres pracy i wskazują czynności badawcze.
4. Natomiast tezę pracy przedstawiono następująco: „Absorpcja funduszy UE wpływa na tempo rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa podkarpackiego”. Takie stwierdzenie może być tezą pracy, ale treść wskazuje, że Autor utożsamia tezę z hipotezą, gdyż napisał m. in., że postawioną tezę zweryfikowano pozytywnie (s. 299-300). Tymczasem teza jest twierdzeniem, które zawsze jest prawdziwe, a więc nie wymaga udowodnienia. W związku z tym lepiej byłoby, aby w pracy sformułowano hipotezę główną i hipotezy szczegółowe, które wymagają udowodnienia lub falsyfikacji.
5. W pracy przyjęto następujące hipotezy szczegółowe:

- Hipoteza 1 „*rozwój społeczno-gospodarczy województwa podkarpackiego, mierzony za pomocą wielowymiarowej analizy porównawczej – TMR oraz wskaźników LDHI jest zróżnicowany w skali lokalnej (gminy)*” (s. 20);
  - Hipoteza 2 „*kierunki oraz struktura wydatkowania środków unijnych w jednostkach samorządu terytorialnego są podobne*” (s. 20);
  - Hipoteza 3 „*wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego ze środków unijnych nie jest skutecznym sposobem poprawy sytuacji na rynku pracy w województwie podkarpackim*” (s. 20);
  - Hipoteza 4 „*inicjatywy podejmowane przez JST w ramach programów unijnych przyczyniają się o poprawy jakości życia mieszkańców*” (s. 20).
6. Nie mam zastrzeżeń do hipotez nr 2, 3 i 4, natomiast hipoteza nr 1 bardziej przypomina cel pracy.
7. Przyjęte cele i hipotezy pracy – mimo zastrzeżeń do nich – są ściśle powiązane z jej tytułem i wyznaczają zakres zagadnień problematyki badawczej.

IV. Ocena zakresu rozprawy, źródeł informacji i metod badawczych

1. Przyjęty tytuł, cele i hipotezy badawcze wyznaczyły zakres pracy, którym były oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju gmin wiejskich na przykładzie województwa podkarpackiego, przy czym:
- *zakres podmiotowy* – obejmował różne grupy ludności województwa podkarpackiego, a mianowicie: przedstawicieli władz lokalnych i specjalistów z różnych instytucji, ekspertów – pracowników nauki województwa oraz mieszkańców,
  - *zakres przedmiotowy* – obejmował wyniki własnych badań ankietowych i przeprowadzonych wywiadów oraz analizy materiałów statystyki masowej i dokumentów, które dotyczyły omawianych zagadnień – zawartych w celach i hipotezach pracy,

- *zakres przestrzenny* – obejmował głównie województwo podkarpackie, ale dla porównań także wszystkie województwa w Polsce i kraje UE.
  - *zakres czasowy* – badania przeprowadzono w latach 2014-2016, przy czym dotyczyły one głównie lat 2003-2013,
2. Źródłami informacji były: literatura przedmiotu, dane statystyczne GUS, dane Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie oraz wyniki własnych badań przeprowadzonych w formie wywiadu z kwestionariuszem i badań ankietowych z kwestionariuszem.
  3. Literatura przedmiotu obejmowała 240 pozycji. Cytowana literatura obejmuje dziedzinę nauk ekonomicznych, głównie ekonomię, a uzupełniająco finanse i nauki o zarządzaniu. Dobór literatury przedmiotu oraz zakres jej cytowania w większości był prawidłowy i pozwalał na realizację założeń badawczych. Podkreślić należy, że wykorzystano zarówno literaturę polską, jak i literaturę zagraniczną. W sumie zakres cytowanej literatury obejmował wszystkie aspekty związane z tematyką rozprawy doktorskiej, a Autor wykazał się jej znajomością i poprawną prezentacją.
  4. Badania własne Doktoranta obejmowały: 500 ankiet z mieszkańcami województwa i 143 ankiety z przedstawicielami władz lokalnych. Przeprowadzono również – o czym była już mowa wywiady (w tym pogłębione) z specjalistami z różnych instytucji i ekspertami województwa, ale nie podano badanej zbiorowości.
  5. Dobór próby badawczej i sposób prowadzenia badań oraz zastosowane narzędzia badawcze nie budzą zastrzeżeń i oceniam je pozytywnie. Podkreślić należy dobre połączenie badań ilościowych z badaniami jakościowymi.
  6. Analiza w rozprawie została przeprowadzona za pomocą różnych metod i przekrojów, uwzględniających klasyfikację jednostek terytorialnych i ich typologię oraz analizę tempa ich procesów rozwojowych. Podstawą tej analizy były z jednej strony badania dynamiki zmiany wartości makroekonomicznych obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą województwa podkarpackiego w latach 2003-2013, a z drugiej – wskaźniki struktury w odnie-

sieniu do poszczególnych badanych zagadnień, jak np. udział obszarów wiejskich w planach inwestycyjnych powiatów województwa podkarpackiego, czy rozpoznawalność programów unijnych przez mieszkańców województwa.

7. Analiza danych statystyki masowej jest prowadzona w recenzowanej pracy w cenach bieżących i w cenach stałych, ale w większości chyba w cenach bieżących, gdyż nie ma dokładnych informacji na ten temat. W związku z tym utrudnia to ocenę procesów rozwojowych, ale na podstawie analizy porównawczej z innymi województwami można wskazać na dynamikę i kierunki tych zmian.
8. W pracy zastosowano metody taksonomiczne i ich pochodne, które były podstawą określenia Taksonomicznego Miernika Rozwoju (TMR) oraz Wskaźnika Rozwoju Społeczności Lokalnych (LDHI). Metody te pozwoliły na klasyfikację i typologię jednostek terytorialnych, a przez to na lepsze ukazanie rezultatów badań i zależności z nich wynikających na podstawie tabel, schematów, wykresów, macierzy itd., w których prezentowano różne miary statystyczne.
9. Zaletą pracy było zastosowanie różnych metod badawczych, ale jednocześnie było to pewnym utrudnieniem prowadzenia analizy. W pracy zawarto bowiem wiele różnych tabeli i prezentacji graficznych, których wyniki nie w pełni zostały omówione, a poza tym brakuje pełnej korelacji (powiązania) między analizowanymi zagadnieniami.

V. Ocena układu pracy

1. Na treść rozprawy – liczącej 328 stron składa się: 7 rozdziałów pracy oraz wstęp, zakończenie podsumowanie i wnioski, bibliografia, spis tabel, rysunków i wykresów oraz załączniki aktów prawnych.
2. Rozprawa ma charakter empiryczno-teoretyczny, gdyż przeważają rozważania na podstawie danych statystyki masowej i wyników własnych badań Doktoranta.

3. Przyjęty układ pracy pozwala ukazać problematykę badawczą oraz odpowiedzieć na postawione cele i hipotezy badawcze. W sumie układ pracy jest właściwy jeśli chodzi o rozdziały i ich kolejność, ale treść rozdziałów 2 i 3 mogłaby być trochę inna. Rozdział 2 jest zbyt ogólny, za mało ukierunkowany na zagadnienia, które są analizowane w dalszej części pracy, a punkt 2.1. – chociaż ciekawie opracowany – nie pasuje do rozważań w tym rozdziale. Z kolei w rozdziale 3 treść rozdziału nie jest powiązana z jego tytułem. Omawiane zagadnienia nie dotyczą tylko polityki strukturalnej w Unii Europejskiej, ale też innych polityk prowadzonych przez to ugrupowanie, o czym też czytamy w tym rozdziale, jak i w następnych.
4. Treść poszczególnych rozdziałów pozwala poznać omawiane zagadnienia, zwłaszcza w warstwie empirycznej, gdyż warstwa teoretyczna jest zbyt skrótowo ujęta (w sumie około 30 stron), ale w kolejnych rozdziałach pracy jest też odwołanie do literatury przedmiotu. Na podstawie lektury recenzowanej pracy sędzę, że Doktorant wykazał się znajomością literatury przedmiotu i posiada wiedzę teoretyczną z zakresu nauk ekonomicznych, zarówno z teorii ekonomii, jak i z pozostałych zagadnień, które są przedmiotem recenzowanej rozprawy.
5. Zasadniczą częścią pracy, która głównie pozwoliła odpowiedzieć na cele i hipotezy badawcze są rozdziały empiryczne 4, 5, 6 i 7, opracowane na podstawie wyników własnych badań Doktoranta oraz zebranych danych statystyki masowej GUS i Urzędu Marszałkowskiego. Te rozdziały oceniam najwyżej, gdyż są źródłem ciekawych wyników oraz podstawą weryfikacji założeń badawczych.

VI. Ocena merytoryczna pracy

1. Doktorantowi udało się określić lukę poznawczą, dotyczącą oddziaływania funduszy pomocowych na proces rozwoju regionu. Określenie tej luki jest oryginalnym problemem badawczym, który został podjęty w recenzowanej pracy.

2. Ujęcie tematyki badań jest aktualne, dotyczy jednego z najuboższych regionów UE, dlatego też jej zbadanie było ciekawym wyzwaniem, pozwalającym poznać skuteczność dopłat unijnych jako niwelowania dysproporcji regionalnych oraz uwarunkowania ich wykorzystania.
3. Doktorant nie poprzestaje na opisie badanej problematyki, a stara się poznać badane zagadnienia na podstawie analizy danych statystyki masowej oraz wyników własnych badań, które dotyczyły korzystania z funduszy europejskich i ich wykorzystania dla potrzeb rozwoju regionu. Analizowane zagadnienia zostały wyczerpująco udokumentowane i uzasadnione wynikami własnych badań, a przeprowadzona analiza ma charakter kompleksowy, ale do końca nie wyczerpujący.
4. Podejście Doktoranta do badanej problematyki w świetle aktualnej wiedzy jest prawidłowe i odpowiada regułom pracy naukowej. Doktorant przedstawiając kolejne zagadnienia nawiązuje do dotychczasowego dorobku nauk ekonomicznych oraz potrafi wykorzystać ten dorobek dla potrzeb swojej pracy i kolejno omawianych zagadnień.
5. Wyniki badań w większości potwierdzają przyjęte założenia badawcze, wyrażające się w procesach rozwojowych, poczynając od wzrostu produktu krajowego brutto regionu na 1 mieszkańca w analizowanych latach 2004-2014, poprzez rozwój infrastruktury technicznej i społecznej oraz gospodarki (zwłaszcza przemysłu), a kończąc na poprawie jakości życia mieszkańców. Jednakże zmiany w tym zakresie były przestrzennie zróżnicowane mimo podobnej struktury i kierunków wydatkowania środków. Wyniki badań potwierdzają dysproporcje rozwojowe badanego województwa, ale jednocześnie wskazują że wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego ze środków unijnych jest skutecznym sposobem poprawy sytuacji na rynku pracy, gdyż powstają nowe miejsca. Uzyskane środki były w większości przekazane na inwestycje infrastrukturalne służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu (70%), na wsparcie przedsiębiorczości (16%) i na rozwój zasobów ludzkich (14%). Oznacza to, że fundusze te przyczyniły się przede wszystkim do po-

prawy warunków życia i pracy w województwie, stwarzając podstawy do prowadzenia działalności społeczno-gospodarczej oraz aktywności mieszkańców. Podkreślić należy także wzrost sektora badań i rozwoju oraz innowacyjności województwa. Z czterech hipotez – trzy (1, 2 i 4) zostało pozytywnie zweryfikowane, natomiast hipoteza 3 została sfalsyfikowana.

VII. Ocena formalna pracy

1. Praca doktorska została przygotowana w Katedrze Makroekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Rzeszowskiego przez Mgr Karola Sołkę, pod kierunkiem Dr hab. Bogusława Ślusarczyka – profesora nadzwyczajnego UR i Dr Bożeny Sowy – jako promotora pomocniczego.
2. Recenzowana praca została przygotowana w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia, z wykorzystaniem głównie takich subdyscyplin, jak: teoria ekonomii, gospodarka przestrzenna, ekonomika regionu, a także uzupełniająco w zakresie dyscypliny: finanse i nauki o zarządzaniu.
3. Rozprawa jest napisana klarownym językiem, a Doktorant stosuje właściwe słownictwo z dziedziny nauk ekonomicznych i społecznych.
4. Doktorant wykazał się umiejętnością prezentacji zjawisk oraz poprawnością wnioskowania i interpretacji wyników. W recenzowanej pracy jest w miarę logiczny ciąg wywodów, ale część wnioskowa mogłaby być szerzej opracowana. Tak samo szerzej – o czym już pisałem – można byłoby powiązać omawiane zagadnienia
5. Nie wszystkie tabele, rysunki i wykresy są w pełni czytelne, zwłaszcza duże tabele, które z powodzeniem można byłoby umieścić w aneksie pracy, a w tekście dokonać ich omówienia, w tym poprzez zbiorcze zestawienia klasyfikacji gmin, czy powiatów itd. Ponadto redakcja tekstu też mogłaby być trochę inna. I tak np. na stronie 209 czytamy o „poniższej tabeli”, a jej ona na następnej stronie, a do tego nie jest to tabela, a rysunek.
6. Cytowana literatura jest poprawnie podana.

VIII. Ocena pod względem kwalifikacyjnym

1. Biorąc pod uwagę ocenę: doboru problematyki badawczej i tematu rozprawy, celów pracy i hipotez badawczych, zakresu rozprawy, źródeł informacji i metod badawczych, układu pracy oraz ocenę merytoryczną i formalną pracy – należy stwierdzić, że praca ta spełnia wymogi rozprawy doktorskiej.
2. Doktorant – o czym już pisałem – wykazał się znajomością badanej problematyki oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowo-badawczej. Wyrażało się w przeprowadzeniu badań i zgromadzeniu materiału badawczego, na podstawie którego dokonano oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego i jego obszarów wiejskich oraz zmian w tym zakresie poprzez wydatkowanie funduszy europejskich. W rezultacie wyniki badań pozwoliły wzbogacić wiedzę z omawianej problematyki.
3. Zgłoszone uwagi, część z nich o charakterze dyskusyjnym, nie zmniejszają wartości pracy, ale chciałbym, aby zmusiły Doktoranta do spojrzenia na badane zagadnienia z innej perspektywy i być może poprawy pracy, jeśli byłaby publikowana w całości lub w postaci artykułów, a także dla przygotowania następnych badań i ich publikacji.
4. Reasumując uważam, że rozprawa doktorska Pan Mgr Karola Sołka pt.: *„Oddziaływanie funduszy europejskich na proces rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa podkarpackiego”* spełnia wymogi pracy promocyjnej na stopień doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia, a Doktorant – po dopełnieniu wszelkich formalności – może być dopuszczony do publicznej obrony swojej pracy. Taki też wniosek stawiam do Rady Wydziału Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

